

סילבוס - תוכנית הוראה לקורס מבחר סוגיות בנושאים אקטואליים: רפואה, מוות וחיים – אתיקה, חוק והלכה

אלי גורפינקל

עולמות – ביה"ס ללימודי יהדות ותרבות ישראלית

מס' הקורס 0209395

Halakha and Modern Issues: Medicine, Life and Death: Ethical, Legal and Halakhic

סוג הקורס: פרונטלי

היקף נ"ז: 4 נ"ז

שנת לימודים: תשפ"ו

סמסטר: קיץ

יום ושעה

שעת קבלה: —

מייל מרצה: eli.gurfinkel@biu.ac.il

קישור לאתר למדה:

תיאור הקורס ומטרות למידה

תקציר הקורס

הקורס עוסק בדילמות אתיות הקשורות לרפואה, חיים ומוות, בפרט אלו הנובעות מהתפתחות מערכת הרפואה בתקופה המודרנית ופיתוחים טכנולוגיים חדשניים. הקורס מדגיש את הפתרונות שנתן המחוקק הישראלי בחלק מהן, ואת הסעד של בתי המשפט במקרים אחרים. הקורס בוחן את הדיונים שערכו בנושאים אלה פוסקי ההלכה היהודית, מציע מגוון עמדות הלכתיות-דתיות בנושאים אלה, ומשווה בין החוק הישראלי ובין העמדות העולות מן המשפט העברי. בעזרת בחינת הסוגיות מבקש הקורס לעורר את הקונפליקטים שמעוררות סוגיות אלה, לסקור את העמדות האתיות, הערכיות, המשפטיות וההלכתיות השונות בסוגיות מהותיות אלה, ולמפותן. הקורס מבקש להעמיק את הבנתם של הסטודנטים בסוגיות אזרחיות-ערכיות ויקנה להם כלים להתמודד עימם באופן

עצמאי, תוך הקשבה לעמדות שונות ומגוונות והתחשבות במגזרים השונים המרכיבים את החברה הישראלית.

מטרות/תוצרי הלמידה

א. ידע

1. הלומדים ינתחו את הדילמות בכל סוגיה ויסבירו את השיקולים התומכים בכל אפשרות.
2. הלומדים יגדירו את הפתרון שנתן המחוקק הישראלי ואת הסעד שנותנים בתי המשפט.
3. הלומדים ינתחו את מנעד הגישות ההלכתיות בכל סוגיה.

ב. מיומנויות

1. הלומדים ינתחו את הדילמות המרכזיות בנושאים בעלי חשיבות אישית וציבורית.
2. הלומדים יפתחו מיומנויות לאיסוף נתונים ולעיון במקורות המידע והמחקר הרלוונטיים לסוגיות הנדונות.
3. הלומדים יפתחו מיומנויות והרגלים לעבודת צוות מבוססת מחקר ככלי להכרעה בשאלות מורכבות.

ג. ערכים

הלומדים יקבלו אפשרות להעמקה בסוגיות אזרחיות-ערכיות והזדמנות לגיבוש עמדות מתוך הקשבה לעמדות שונות בחברה הישראלית, ביקורתיות וסובלנות.

הלומדים יעמדו על מגוון אפשרויות אזרחיות, ערכיות ויהודיות בכל סוגיה, ויבינו את התקפות האתית וההלכתית של כל אחת מהן.

הלומדים יקנו כלים, מיומנויות ודרך חשיבה מכבדת המבקשת את הדרכים לחיים משותפים של המגזרים השונים בחברה הישראלית.

למידה פעילה - תכנון מהלך השיעורים:

למידה פעילה: הסטודנטים יקבלו מראש דילמה (דילמה או קצרה, או דילמה + חומר עיוני, בשיטת 'הכיתה ההפוכה'), ויקראו אודותיה. בשיעורים יוצגו מצגות, נצפה בסרטונים קצרים הממחישים את הדילמה או מעמיקים את הידע בנושאי הדיון. במהלך הלמידה יחולקו דפי מקורות, ייערכו שיח ודיון סדנאיים, חלקם בקבוצות למידה, שבהם יבחנו הנושאים וההיבטים השונים בכל דילמה, ויעשו מטלות ממוחשבות ואחרות (ייערך שימוש שוטף במחשבים אישיים ו/או בטלפונים חכמים).

הערכה תהליכית/מעצבת: כל יחידה מלווה במטלה ממוחשבת קצרה לסיכום, העמקה, והבעת עמדה אישית.

מס' השיעור	נושא השיעור	קריאת וצפיית רשות / חובה
1	מבוא: אתיקה רפואית – מהי? פסיקת הלכה במקרים חדשים	קריאת חובה: הד, אתיקה ורפואה , מבוא, עמ' 13–31 קריאת רשות: בלשר יורם, "פתח דבר", אתיקה רפואית: כללים וניירות עמדה , רכס אבינעם (עורך), ההסתדרות הרפואית בישראל – הלשכה לאתיקה, רמת-גן 2009, עמ' 9–12 כהן-אלמגור רפאל, "על זכויות בריאות ועל חינוך לאתיקה רפואית", דילמות באתיקה רפואית , ירושלים תשס"ב, עמ' 103–35 שטיינברג אברהם, אנציקלופדיה הלכתית רפואית , ירושלים תשס"ו, ערך 'תורת המוסר הכללי', פרק ד: אתיקה רפואית מודרנית, ח"ז עמ' 920–947 מרדכי הלפרין, "רפואה והלכה בישראל: ציוני דרך, תש"ח-תשנ"ח", אסיא סג-סד (כסלו תשנ"ט)
2	שביתת רופאים	קריאת רשות: גליק שמעון ושוורצפוקס דן, "שביתת רופאים – שיקולים אתיים", הרפואה 151 (ינואר 2012), עמ' 12–15 שטיינברג אברהם, אנציקלופדיה הלכתית רפואית , ערך שביתת רופאים, ח"ב עמ' 634–711
3	גילוי מידע לחולה מסוכן או סופני	קריאת רשות: רכס אבינעם (עורך), אתיקה רפואית: כללים וניירות עמדה רמת-גן 2009, עמ' 69–70 שטיינברג אברהם, אנציקלופדיה הלכתית רפואית , ערך 'גילוי מידע לחולה', ח"ב טורים 479–511
4	שמירת סודיות רפואית	קריאת רשות: ווילף-מירון ר', בראל ו', נתן ק', ישראלי א' , "סודיות רפואית בטיפול במתבגרים - היבטים משפטיים ואתיים" הרפואה 132 (1997), עמ' 439–443 קטן יואל וחנה, "הסתרת מידע בשידוכין", תחומין כה (תשס"ה), עמ' 47–58
5–6	הסתכנות להצלת הזולת	צפיית חובה: באתר הלמדה קריאת חובה: רקובר נחום, מסירות נפש: הקרבת היחיד למען הרבים, משרד המשפטים, ירושלים תש"ס קריאת רשות: ליכטנשטיין יחזקאל שרגא, והסנה אינו אכל: סוגיות מימי השואה בראי ההלכה, ירושלים תשע"ה, עמ' 167–213
7–8	השתלות ותרומת איברים מתורם חי; מכירת איברים; השתתפות בניסויים רפואיים	מרצה אורח טבנקין חוה, "סוגיות במכירת כליה מן החי להשתלה: על פי המשפט העברי והחוק הישראלי", אסיא סג-סד (1998), עמ' 74–93 מאיר עמוס, ניסויים רפואיים בבני אדם לאור ההלכה , תל-אביב תשנ"א

		רכס אבינעם, אתיקה רפואית: כללים וניירות עמדה רמת-גן 2009, עמ' 178-183 שטיינברג אברהם, אנציקלופדיה הלכתית רפואית , ערך 'השתלת אברים', תורם חי, ח"ג עמ' 98-115; ערך 'נסויים רפואיים בבני אדם', ח"ה עמ' 473-561
9	השתלות ותרומת איברים מתורם מת	שטיינברג אברהם, אנציקלופדיה הלכתית רפואית , ערך 'השתלת אברים', תורם מת, ח"ג עמ' 122-115
10	מוות מוחי נשימתי	שטיינברג אברהם, אנציקלופדיה הלכתית רפואית , ערך 'רגע המות', ח"ו, עמ' 815-886
13-12	שימוש במת: נתיחת מתים לצרכים מדעיים ומשפטיים; השתלת עור	קריאת רשות: רוט רון, "עלבון של הגופות – ביוש וכבוד במאבק סביב ניתוחים שלאחר המוות בישראל", משפט ועסקים כג (תשפ"א), עמ' 281-227 ליפשיץ יואל, "ניתוחים בגופות אדם ושימוש בחלקי גופות לצרכי מחקר", אסיא סט-ע (ניסן תשס"ב), עמ' 139-131 = ספר אסיא יג, עמ' 105-98
14	כפיית טיפול רפואי (הסכמה מדעת); הסכמת קטין להליך רפואי	אולצור אריאל"ה הסכמת קטין לטיפול רפואי", רפואה ומשפט 14 (1996), עמ' 27-23 ליפשיץ-אברהם פנינה, הסכמה מדעת של קטין להליך רפואי , תל-אביב תשס"ו סהר אברהם, "הסכמה מדעת: תהיות והרהורים", רפואה ומשפט 33 (2005), עמ' 64-48 שטיינברג אברהם, אנציקלופדיה הלכתית רפואית , ערך 'הסכמה מדעת', ח"ב עמ' 711-634
15	הרכבת 'סל התרופות'	קריאת חובה: יובל שרלו, "סל התרופות במדינה יהודית", הלכה ציונית: המשמעויות ההלכתיות של הריבונות היהודית , ידידיה צ' שטרן ויאיר שלג (עורכים), ירושלים 2017, עמ' 439-414 (במרשתת – כאן) קריאת רשות: שטיינברג אברהם, אנציקלופדיה הלכתית רפואית , ערך 'משאבים מוגבלים', ח"ד עמ' 819-883
16	רשלנות רפואית	קריאת רשות: כרמי אמנון, "טעות בשיקול דעת רפואי", רפואה ומשפט 12 (1995), עמ' 4-7 דייוויס יונתן וסהר אברהם (עורכים), הזכות לחיים ללא מום: מיצירת עובר עד לידתו כאדם, קובץ מאמרים בתחומי מדע, מוסר ומשפט , תל אביב 2007 שטיינברג אברהם, אנציקלופדיה הלכתית רפואית , ערך 'רשלנות רפואית', ח"ז עמ' 246-310
17	קדימויות בהצלה	יוסי גרין, "'האיש קודם לאשה להחיות' – העדפה מגדרית בהלכה היהודית ויישומה של ההלכה הקדומה במציאות המשתנה, מאזני משפט י (תשע"ה), עמ' 179-135
18	המתת חסד (אוֹתֶנְסִיָה)	ליאון שלף, "בין קדושת החיים לכבוד האדם – על ייסורי הגוף, הקדמה הרפואית, רגישות אנושית והמשפט הפלילי", משפטים כד (תשנ"ד), עמ' 240-207 "קרן דופלט ואחרים, "רפואה מול סוף החיים: עמדות רופאים כלפי המתת חסד", הרפואה 159, 7 (יולי 2020), עמ' 482-477

20–19	הפלה טבעית והפלה יזומה	פלד ציונה, הפלות יזומות בישראל: מחקר התנהגותי על פניות לועדה להפסקת הריון, ירושלים תשל"ח הלפרין מרדכי, "הפסקת הריון - היבטים משפטיים, מוסריים והלכתיים", רפואה ומשפט 27 (2002), עמ' 84-90 שטיינברג אברהם, אנציקלופדיה הלכתית רפואית, ערך 'הפלה', ח"ב עמ' 718–818
23–21	הפריה חוץ-גופית	גרוסמן נועה, "בחירת מין היילוד", רפואה ומשפט 40 (2009), עמ' 83–92 העליון הילה, "דיון ביו-אתי בטיפול הפריה חוץ-גופית", רפואה ומשפט 32 (2005), עמ' 86–92 רכס אבינעם, אתיקה רפואית: כללים וניירות עמדה רמת-גן 2009, עמ' 203–204 קניון סמדר, "תרומת ביציות: היבטים חברתיים, אתיים ומשפטיים", רפואה ומשפט 35 (2006), עמ' 145–176 שטיינברג אברהם, אנציקלופדיה הלכתית רפואית, ערך 'הפריה חוץ-גופית', ח"ב עמ' 818–926
25–24	הנדסה גנטית ושיבוט – תקוות וחששות	טרנפולסקי, ולדיסלב, שיבוט אדם ושכפול של עוברי אדם: היבטים אתיים ומשפטיים, עבודת דוקטור, אוני' חיפה 2009 רזיאל יונתן (עורך), שיבוט גנטי, אסופת מאמרים, ירושלים תשס"ד שטיינברג אברהם, אנציקלופדיה הלכתית רפואית, ערך 'שיבוט אדם', ח"ז עמ' 311–382
27–26	היחס לקברים: חפירות ארכיאולוגיות ופיתוח מול שימור קברים עתיקים	גפני ישעיהו, "העלאת מתים לקבורה בארץ: קווים לראשיתו של המנהג והתפתחותו", קתדרה 4 (1977), עמ' 113–120 רוזן ישראל, "פינוי קברים לצרכי ציבור", תחומין י"ח (תשנ"ח), עמ' 254–273
28	חזרה וסיכום	

*ייתכנו שינויים בסילבוס בהתאם לקצב ההתקדמות ואפקטיביות הלמידה

ציון סופי

תיאור התוצר	משקל בציון הסופי
מבחן מסכם	70% מהציון הסופי
מטלות שוטפות	30% מהציון הסופי

דרישות הקורס

- השתתפות פעילה בלמידה
- כתיבת מטלות ממוחשבות שוטפות: בחני רב-ברירה (אמריקאיים) על כל יחידה באתר הקורס

- **נוכחות** – 85% (ניתן להעדר עד 2/14 מפגשים). מקרים חריגים יבחנו נקודתית.

סקרנות ופתיחות מחשבתית

ביבליוגרפיה: תכנים לקריאה, צפיה והאזנה (רצוי עדכני)

תכני חובה

הדרישה: היכרות עם חלק מהספרות הבסיסית בנושאי אתיקה-רפואה-והלכה – פוריות ולידה אין צורך בהכרת התכנים (התכנים רלוונטיים ירוכזו במצגות הקורס)

א. ספרות

בר אילן יחיאל מיכל, **אתיקה רפואית ביהדות: היסטוריה, הלכה והחוק הישראלי**, ירושלים תשע"ט
דייוויד יונתן וסתר אברהם (עורכים), **הזכות לחיים ללא מום: מיצירת עובר עד לידתו כאדם, קובץ מאמרים בתחומי מדע, מוסר ומשפט**, תל אביב 2007

הד דוד, **אתיקה ורפואה**, תל אביב תש"ן

כהן-אלמגור רפאל (עורך), **דילמות באתיקה רפואית**, הקיבוץ המאוחד ומכון ון-ליר, ירושלים תשס"ב
רכס אבינעם, **אתיקה רפואית: כללים וניירות עמדה (קוד אתי)**, ההסתדרות הרפואית בישראל, הלשכה לאתיקה, רמת-גן 2009

<https://www.ima.org.il/MainSiteNew/ViewCategory.aspx?CategoryId=8885>

שטיינברג אברהם, **אנציקלופדיה הלכתית רפואית**, א-ז, המכון ע"ש ד"ר פ. שלזינגר, מהדורה שנייה, ירושלים תשס"ו; ערכים נבחרים, בתוך: <http://www.daat.ac.il/he-il/refua/encyclopedia>

משפט רפואי וביו-אתיקה, כתב העת של המרכז למשפט רפואי, ביו-אתיקה ומדיניות בריאות, הקריה האקדמית אונו – הפקולטה למשפטים, 2009 – [https://www.ono.ac.il/center-for-medical-law-](https://www.ono.ac.il/center-for-medical-law-bioethics-and-health-policy/)

[bioethics-and-health-policy/](https://www.ono.ac.il/center-for-medical-law-bioethics-and-health-policy/)

ב. אתרים במרשתת

1. מכון שלזינגר לחקר הרפואה עפ"י התורה, בית החולים 'שערי צדק' –

<http://www.medethics.org.il/siteHeb/index.asp>

2. האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים, הועדה המייעצת לעניני ביואתיקה –

<http://bioethics.academy.ac.il/hebrew/main-h.html>

3. דעת, מאגרי מידע ביהדות – <http://www.daat.ac.il/daat/refua/halacha.htm>

4. אתיקה רפואית ביהדות / ד"ר בני גזונדהייט – <http://www.jewishmedicalethics.org>

5. צהר לאתיקה, אתיקה רפואית –

<https://ethics.tzohar.org.il/category/%D7%90%D7%AA%D7%99%D7%A7%D7%94-%D7%A8%D7%A4%D7%95%D7%90%D7%99%D7%AA>

5. המרכז הבינלאומי לבריאות משפט ואתיקה - <http://www.ichle.com/>

6. הארגון הבינלאומי למשפט רפואי (WAML) - <http://www.thewaml.com/>

7. ההסתדרות הרפואית בישראל, אתיקה רפואית –

<https://www.ima.org.il/Main/TabsPage.aspx?tpId=4>

תכני העשרה

מצגות, קבצים וסרטונים - באתר הלמדה, לפי יחידות הקורס (התכנים שמוגדרים 'כרשות')